În dispunerea materialului, ne izbeşte chiar de la primele pagini, ca un merit, claritatea deosebită a autorilor. Coordonarea capitolelor s-a făcut în chip judicios şi pînă în cele mai mici detalii. Reuşite, sub acest raport, ni se par în special capitolele: « Izvoarele de cunoaştere şi istoricul literaturii latine », de Eugen Cizek, « Poezia de inspiraţie alexandrină », de Rodica Ocheşanu, « Introducere istorică la epoca războaielor civile », de N. I. Barbu. Nu se cunoaşte că au lucrat aci mai multe mîini, ci, dimpotrivă, observi exprimarea unui grup care şi-a unit priceperea spre atingerea aceluiaşi scop, cel de a pune la îndemîna cititorilor o lucrare de preţ, de mult aşteptată.

Scriitorii reprezentativi ai celei mai frămîntate epoci din întreaga literatură latină — epoca războaielor civile: Caesar, Sallustius, Cornelius Nepos, Catullus, Lucretius, Cicero — sînt prezentaţi cu lux de amănunte, cum e firesc faţă de însemnătatea lor. Numai Cicero, spre exemplu, e studiat în 100 pagini, din cele 515 cîte cuprinde volumul întreg.

Aparatul bibliografic este bogat şi bine pus la punct.

Traducerile care ilustrează caracterizări ale scriitorilor sînt şi ele limpezi: citindu-le, ai impresia că parcurgi o pagină scrisă direct în româneşte, şi nu o tălmăcire. O lipsă ni se pare, în schimb, redarea citatelor numai în traducere românească. La Lucretius, de pildă, versurile ce ilustrează concepţia materialistă a poetului, versuri care au circulat cu răsunet:

utilitas expressit nomina rerum,

sau cele ce evidenţiază concepţia potrivnică lumii zeilor:

tantum religio potuit suadere malorum —

sînt folosite numai în traducere. Ca să faci însă o critică literară a operei, ca să ilustrezi măiestria scriitorului, citatele trebuiau transcrise şi în original. Sînt convins că autorii au avut intenţia s-o facă, dar întinderea lucrării ar fi depăşit posibilităţile de realizare ale Editurii.

Lucrarea de faţă este un tratat complet şi informat, un tratat ce are marea calitate de a se exprima limpede, chiar pe înţelesul unui cititor mai puţin informat.

Este un merit al Editurii didactice faptul că volumul apare în condiţii tehnice şi estetice ireproşabile. Dacă tirajul n-ar indica doar o mie de exemplare, n-am găsi nici o lipsă de imputa muncii editoriale.

D. Crăciun

RUDOLF HANSLIK, *Plinius der Ältere.* II. Bericht, Anzeiger für die Altertumswissenschaft, 17, 1964, p. 65—80.

Rudolf Hanslik prezintă noul stadiu al lucrărilor filologice asupra lui Plinius cel Bătrîn în această dare de seamă, urmare a primei treceri în revistă, publicată tot în Anzeiger, 8, 1955, 193—218.

În domeniul editării de texte autorul relevă apariţia unor lucrări esenţiale, în primul rînd încheierea seriei editoriale a textului lui Plinius în Loeb Classical Library (Vol. V. H. Rackham, vol. VII şi VIII W.H.S. Jones şi vol. X D. E. Eichholz), aceste ultime volume fiind considerabil superioare în privinţa textului faţă de primele (editate în 1938 şi 1947) şi cu atît mai mult faţă de ediţia lui Mayhoff (B. G. Teubner, Leipzig, 1892—1909, 5 vol.), ale cărei « überflüssige Konjekturen » (col. 66) autorul nu pierde nici un prilej să le condamne.

Ca un puternic salt editorial este apreciată apariţia a treisprezece volume din textul lui Plinius în « Belles Lettres » (vol. IX şi X de E. de Saint Denis, vol. XIV, XV, XVI, şi XVII de J. André, vol. XIII, XXVIII, XXIX şi XXX de A. Ernout, vol. XXVI de A. Ernout-R. Pépin, vol. XXXIV de H. le Bonniec şi H. Gallet de Santerre). Pentru a putea încadra în

https://biblioteca-digitala.ro

limitele unei dări de seamă o apreciere calitativă, care să nu apară ca arbitrară, autorul compară textul primelor 50 de paragrafe din cartea XXX-a, editată de Ernout, cu cel al ediţiilor Jones (Loeb 1963) şi Mayhoff. În urma acestei scurte analize textele autorilor moderni apar ca fiind mult superioare ediţiei lui Mayhoff, existînd totuşi şi între ele o diferenţă calitativă şi anume autorul consideră textul lui Ernout « der wissenschaftlich fundierte » (col. 66) prin faptul că lecţiunile lui îi par mai juste, iar folosirea semnului « crux philologica » mai adecvată în raport cu metoda lui Jones, care lasă pasajul corupt la o parte.

Dintre studiile asupra lui Plinius apărute în perioada de care se ocupă darea de seamă, cel mai important, după părerea lui Hanslik, este cel al lui Alf Önnerfors, *Pliniana. In Plinii maioris Naturalem historiam studia grammatica semantica critica.* Uppsala, 1956, 196 p., care are ca obiect stilul lui Plinius *(sermo technicus, sermo uulgaris,* încercări de *uariatio)* precum şi unele probleme de critică de text.

Autorul apreciază ca foarte folositoare pentru exegeza secţiunilor botanice ale lui Plinius lucrarea lui J. André, *Lexique des termes de botanique en latin,* Paris, 1956, 343 p., un indice alfabetic explicativ pus în concordanţă cu sistematizarea lui Linné.

Pentru studiul lui J. J. Taeymans, *De Naturalis Historia van C. Plinius Secundus Maior als bron voor economische geschiedenis van de Romeinse koningstijd en de Republiek,* XIV + 228 p., Haga, Pasmans, 1962, definit ca « eine gute Materialsammlung », R. Hanslik nu are însă cuvinte de laudă. Amintind, fără aprecieri calitative, lucrarea lui H. Bober, *An illustrated medieval School Book of Bede's « De natura rerum »,* Journ. of the Walters Art Gallery, XIX — XX (1956/7), 65—97, şi seria de articole apărute în *Realenzyklopädie,* autorul trece la a treia parte a dării de seamă, în care sintetizează datele esenţiale din articolele cu caracter mai limitat care i-au stat la dispoziţie. Articolele se referă mai ales la sursele lui Plinius, la precizări istorice, geografice, botanice, zoologice sau etnografice asupra textului *Istoriei naturale,* fie în sine, fie comparat cu alţi autori sau cu date moderne.

În încheierea acestei bogate centralizări, făcută pe baza unei informaţii vaste, R. Hanslik transcrie şi lista lucrărilor apărute pe care nu le-a avut la îndemînă.

Dan Sluşanschi

VICTOR EHRENBERG, *Polis und Imperium. Beitrage zur alten Geschichte.* Herausgegeben von K. F. Stroheker und A. J. Graham. Zürich-Stuttgart, Artemis-Verlag, 1965, 648 p. in 16° + o hartă şi trei planşe afară din text.

Ca multe altele, în perioada tristă pentru ştiinţa germană care începe în 1933 şi avea să ţină pînă în 1945, cariera ştiinţifică a lui Victor Ehrenberg a avut de suferit de pe urma brutalităţii cu care oamenii de ştiinţă « nearieni » erau trataţi de cîrmuitorii celui de-al III-lea Reich. O vreme docent la Universitatea din Frankfurt, apoi, între 1929 şi 1939, profesor la Universitatea germană din Praga, învăţatul a trebuit să-şi caute refugiu în Anglia atunci cînd Cehoslovacia a fost ameninţată de invazia hitleristă. De-atunci, în activitatea sa ştiinţifică a început o nouă fază, în cursul căreia, ca profesor la Colegiul Bedford al Universităţii din Londra, a scris şi a predat în limba engleză înainte de a reveni — în ultimii douăzeci de ani — la raporturi normale cu ştiinţa istorică a ţării de origine şi la folosirea din nou a limbii germane.

Amănuntele ce preced au şi un alt interes decît biografic, în măsura în care ne îndeamnă să medităm asupra dramei omului de carte într-o lume turburată de o doctrină criminală: silit să se expatrieze pentru a-şi pune la adăpost viaţa primejduită, ţinut să scrie într-o altă limbă decît cea maternă şi să-şi reînceapă viaţa într-un mediu străin la o vîrstă cînd alţii îşi puteau

https://biblioteca-digitala.ro